

ZÁVĚR

V zásadě jsou veškerá podvodná jednání založena na klamném jednání za účelem získání majetkové výhody. Pachatelé nemusí disponovat žádnými zvláštními znalostmi ani technickými nástroji, a přitom zisky mohou být relativně vysoké.

Obětí podvodného jednání (obecný podvod je ve vztahu subsidiarity k ostatním druhům podvodných jednání) může být kdokoliv. Podvodné jednání tedy představuje relativně snadný prostředek k dosažení zisku za vynaložení minima nákladů a co je velmi důležité, díky své „nekonfliktní povaze“ je dostupné i pro běžné občany bez „kriminálního vzdělání“.

Zavedením speciálních forem podvodného jednání v podobě pojistného a úvěrového podvodu vyslyšel zákonodárce volání praxe po zvýšené ochraně subjektů zvláště ohrožených podvodným jednáním, před kterým je úprava obecného podvodu nechránila dostatečně. Úprava pojistného i úvěrového podvodu odolala, jak námitkám kasuističnosti, tak několika ústavním stížnostem namítajících jejich protiústavnost. Motivem k zavedení nových forem podvodného jednání byla potřeba rozšířit trestní postih i na jednání trestná podle tehdejší právní úpravy, ale zpravidla neprokazatelná.

Zavedení nové právní úpravy jenom z důvodu důkazní nouze orgánů činných v trestním řízení je ovšem z ústavního hlediska minimálně sporná a mohla by být v rozporu se zásadou presumpce neviny. Ústavní soud však všechny námitky na adresu protiústavnosti úvěrového a pojistného podvodu smetl ze stolu a opakovaně judikoval, že úprava pojistného a úvěrového podvodu není v rozporu s Ústavou (Nález Ústavního soudu ze dne 20. 2. 2001, sp. Zn. Pl. ÚS 5/2000).

Ústavní soud uvedl, že zúžení záběru dokazování prováděného orgánem činným v trestním řízení neznamena automaticky přenesení důkazní povinnosti, kterou tento orgán v důsledku presumpce neviny má, na osobu obviněnou (Nález Ústavního soudu ze dne 20. 2. 2001, sp. Zn. Pl. ÚS 5/2000).

Při zavedení pojistného a úvěrového podvodu musel zákonodárce řešit dilema mezi dvěma „právními hodnotami“ - presumpcí neviny (pokud přistoupíme na námitky poslanců a senátorů při přijímání novely trestního zákona v roce 1997) a společenskou potřebou chránit ohrožené subjekty před trestněprávním jednáním.

Protiústavnost pojistného a úvěrového podvodu z důvodu kolize s principem presumpce neviny může být předmětem polemik, avšak potřeba „kasuistické ochrany“ zvláště ohrožených

subjektů jako jsou banky a pojišťovny, je nepochybná. Instituty pojištění a úvěru hrají totiž v našem hospodářském životě nezastupitelnou roli.

Zákonodárce dal tedy přednost ochraně našich životně důležitých ekonomických zájmů před právně - teoretickou bezúhonností právní úpravy a jelikož je jeho povinností reflektovat materiální prameny práva a poskytovat účinnou ochranu před kriminálním jednáním, musí na vyvstalé problémy nějakým způsobem reagovat. Pokud byly pojistný a úvěrový podvod podle předchozí právní úpravy trestné na základě obecného podvodu, ale orgány činné v trestném řízení nebyly schopny vinu pachatele spolehlivě prokázat, představovala tehdejší právní úprava ochranu pouze iluzorní a bylo povinností zákonodárce zakročit.

K dalšímu vývoji v postihování speciálních forem podvodných jednání došlo díky judikatuře Ústavního soudu. K usvědčení pachatele trestným činem úvěrového podvodu již nestačí, že pachatel uvedl v žádosti o úvěr nepravdivé údaje, nyní musí tyto údaje navíc být způsobitelné ohrožit majetek věřitele. Jedině tak může být podle Ústavního soudu učiněno zadost zásadě proporcionality (Nález Ústavního soudu dne 7.11.2006, sp. zn. I. ÚS 631/05). S tímto pojetím se ne zcela ztotožňuji. V pojednání o úvěrovém podvodu jsem uvedl své námitky proti takto modifikovaným podmínkám trestní odpovědnosti za trestný čin úvěrového podvodu.

Zvláštní formy podvodných jednání doplňuje úprava dotačního podvodu, který se oproti úpravě v předchozím trestním zákoně vydělil ze společné úpravy s úvěrovým podvodem a získal v novém trestním zákoně samostatný paragraf. Dotační podvod chrání veřejné rozpočty a prostředky poskytované Evropskou unií před jejich zneužíváním.

Navzdory některým kontroverzím je nepochybné, že podvodná jednání jsou a nadále budou trvalou součástí naší právní kultury.